

Hamlet van Rijnders: woorden woorden en nog eens woorden

Eric van der velden

„Wat de door Gerardjan Rijnders geregisseerde acteurs lieven zien was zo'n doffe ellende at het niet inspireerde tot poedige terugkeer naar de schouwburg”, schreef columnist Aart van Zoest afgelopen zaterdag in deze krant over de Hamlet van het Publiektheater.

Zelf had ik ook al geen goede vond gehad: „Van één van de mooiste en rijkste stukken uit de theatergeschiedenis resten slechts nog lappen controversieel door Gerrit Komrij vertaalde tekst. Woorden, woorden, en nog eens woorden, om met Hamlet te spreken”, schreef ik in mijn kritiek.

Nu valt er veel over de toekomstige toneelleider van het ieuwige grote Amsterdamse reitroiregenschap te zeggen, maar beaamt niet dat hij talentloos is. Integendeel, met producties als Drie Zusters, Het uinhuis en ook Bacchanten et Rijnders een onuitwisbare indruk achter als een origineel, herpinnig en brutaal theatermaker.

Deze Hamlet mist die overtuigingskracht. Op één kritikus na voor het eerst geen toneelontje in de schouwburg — inderdaad, zegt wel) wist eigenlijk een enkele beroepskijker goed at hij of zij van de voorstelling moest denken. Je leest nergens etzelfde; de invalshoeken en interpretaties lopen mijlen ver it elkaar. Dat zegt nog niet zo eel, ware het niet dat je duidelijk merkt dat er plechtmatig en onder veel enthousiasme is geshreven. Ook al valt het ooreel in de meeste gevallen positiever uit dan in deze krant.

Omdat het toch om een belangrijk theatermaker gaat, omdat je nooit als kritikus je eigen ongelijk moet uitsluiten, en omdat de titel van Hamlet sowieso al goed is voor volle zalen, is Gerardjan Rijnders door UITbreker gevraagd om zelf zijn bedoelingen met het stuk toe te lichten. Heel sportief vond de publiciteitsman van het Publiektheater dat aanbod. En dat vonden we eerlijk gezegd zelf ook.

Hoe is Rijnders te werk gegaan? Wat is voor hem de essentie van het stuk? Waarom koos hij voor een Elizabethaanse kostumering? Hoe gaat een op vernieuwing gerichte theatermaker met de rijke opvoeringstraditie van Hamlet om? Waarom spreekt Pierre Bokma (Hamlet), de beroemdste clause's onverstaanbaar uit? Wat spreekt hem aan in de vertaling van Gerrit Komrij? Op dat soort vragen geeft de regie in elk geval geen vanzelfsprekend antwoord. Daarnaast kreeg Rijnders de gelegenheid om kritiek te leveren op de kritiek: Door welke kritische noten voelde hij zich aangesproken, en wat beschouwde hij als totaal onzin?

Een interessant artikel, een bijdrage tot een beter begrip, had het resultaat kunnen zijn. Maar helaas: Rijnders wees de uitnodiging af. Wel schreef Rijnders dramaturge Janine Brogt een 'korte reactie. Haar 'antwoord': „Onze voorstelling van Hamlet pretendeert het stuk van Shakespeare te spelen, niet meer en niet minder. Ik ben ervan overtuigd, dat hij genoeg stof tot nadenken en tot schrijven oplevert”, meent Brogt. Punt uit. Daar moeten we het dan maar mee doen.

Verder stelt zij: „Het is een

bekend feit dat toneelmakers, musici, beeldende kunstenaars en schrijvers zelden boodschap hebben aan krantekritieken op hun werk. Die worden ook niet op de eerste plaats voor hun geschreven, maar voor de lezers van de krant die toevallig in toneel, muziek enzovoort geïnteresseerd zijn en daarover geïnformeerd willen worden. En het merkwaardige feit doet zich voor dat er in kritieken vaak over heel andere dingen dan over voorstellingen geschreven wordt. Goed kijken en luisteren naar een voorstelling is moeilijk, minstens zo moeilijk als een goede toneelvoorstelling maken, maar het is wel waarvoor we kritici hebben. Over voorstellingen wil ik lezen, geen pseudo-insiders-praat over artistieke luwte, cultuurpolitiek of de burenruzies binnen het toneel, ook al zijn die laatste kennelijk makkelijker om te schrijven. Want wat lees ik in de kritiek op Hamlet (die van mij dus - EvdV)? De kritische overwegingen gelden vooral 'de onmacht, onzekerheid en stuurloosheid waarin het grote zalen-toneel verzeeld is geraakt', 'de citaten uit producties waarvan bekend is dat Rijnders de makers respecteert' en dat we 'misschien te maken hebben met een afrekening: 'een soort vadermoord op het oude Publiektheater'. Reuze interessant, maar over de Hamlet-vertolking van Pierre Bokma valt er volgens u (Ik dus - EvdV) 'vrijwel niet te melden... hij heeft het moeilijk, zoveel wordt duidelijk' en over Ophelia schrijft u dat 'zij vermoedelijk echt denkt dat zij de waanzinsscène van de eeuw speelt'. Wat een slap gepraat, wat een laffe, smakeloze zinnetjes, wat een lui geschrijf, om van denken maar

te zwijgen”, schrijft Janine Brogt.

Boetekleed

Zo die komt aan. Nu is het mij als het om toneel gaat niets te dol, dus ik zou nog het boetekleed hebben aangetrokken ook als Janine Brogt mij had kunnen overtuigen waarom Rijnders in tegenstellingstelling tot mijn kritiek wel een moedige, smaakvolle, gedreven en intelligente voorstelling heeft gemaakt. Kan ik het helpen dat ik geen kant met deze regie op kan? Zou het misschien kunnen zijn dat een pseudo-insiders-regie, pseudo-insiders-gepraat oproept?, geachte Janine Brogt.

Deze flauwe vorm van repliek — een slechte kritiek, nou dat zegt dan alles over de criticus en niets over toneelmaker — bevestigt mijn vermoeden: Gerardjan Rijnders weet gewoon zelf niet, wat hem met deze regie precies voor ogen staat. Of hij voelt zich zo boven zijn publiek verheven, dat je kunt barsten met je verzoek om uitleg.

Aart van Zoest meent in zijn column: „Als het maar nieuw is, bizar. Als het vooral maar niets betekent, getuigt van iets dat kan lijken op een conceptie, op een moment van overdenking over de strekking van een stuk. Het publiek is een soort vee, dat het leuk vindt om knallen voor de stomme kop te krijgen: er valt niets te horen, te begrijpen, eigenlijk ook niet te zien, want het streven van Gerardjan is wel om te voldoen aan de behoefte aan bizar, maar zo erg ver reikt zijn fantasie nu ook weer niet”.

Zo ver wil ik nog niet in mijn mening gaan. Om helemaal zeker te zijn, zal ik in Utrecht toch

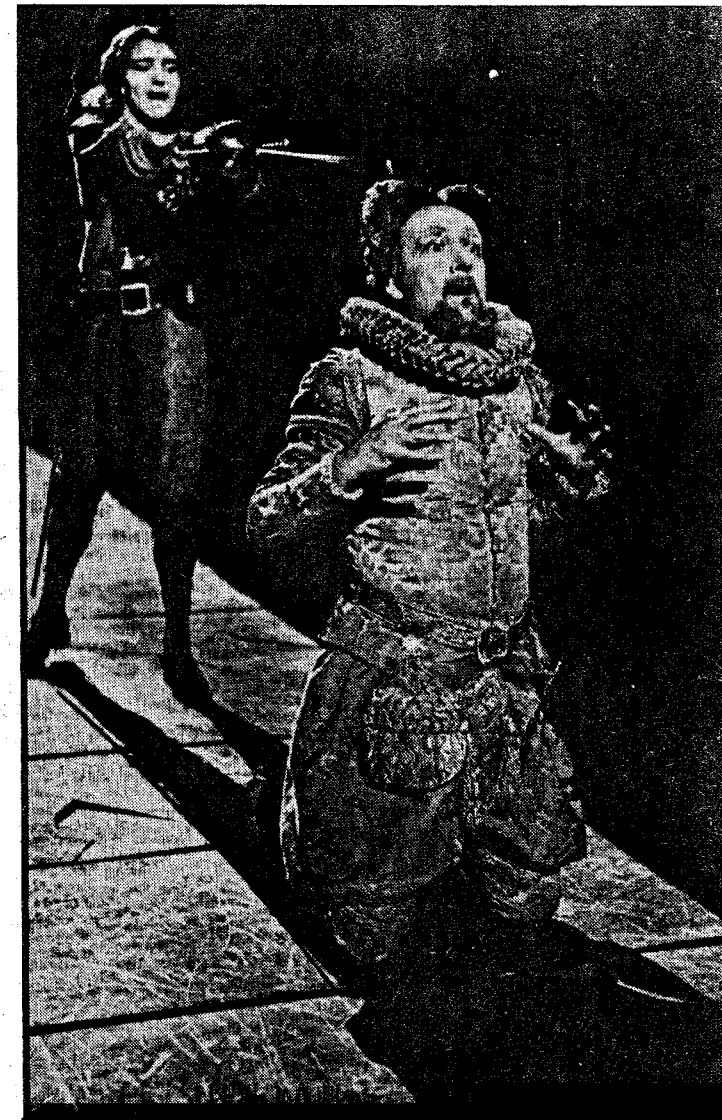

Foto Kees de Graa

HAMLET (Pierre Bokma) met op de voorgrond zijn oom Claudius (Hans Croiset).

nog een keertje gaan kijken. Tenminste als ik een plaats vooraan of midden op het balkon kan krijgen, want de voorstelling meemaken op rij twaalf links in de hoek is mij in elk geval slecht bekommen. 'Goed kunnen kijken en luisteren' was vanaf die plek inderdaad zeer moeilijk, dus wat dat betreft heeft Janine Brogt toch een beetje gelijk.

Petra Laseur is in verband met een blessure vervangen door Sigit Koetse.

Hamlet van Shakespeare. Doo het Publiektheater. Te zien o, ma. 10 t.m. vr. 14 nov. Stadschouwburg. In de foyer valt o, momenteel de schitterende fotoreportage, die Kees de Graa, van deze productie maakte, t bewonderen.